

XXXI FORUM EKONOMICZNE "EUROPA W OBLICZU NOWYCH WYZWAŃ" – KARPACZ, 6-9 WRZEŚNIA 2022 R.

Forum Ekonomiczne jest stałym elementem kalendarza najważniejszych wydarzeń polityczno-gospodarczych i jednym z głównych spotkań elit polityczno-biznesowych w naszej części Europy, co uzasadnia jego określenie jako „Davos Wschodu”. Do roku 2019 organizowane ono było w Krynicy Zdroju, a w tym roku po raz trzeci miastem-gospodarzem Forum był Karpacz. To małe, turystyczne miasto gościło ponad 5050 uczestników z 59 krajów (czyli znacznie więcej niż wynosi liczba jego stałych mieszkańców), w tym przedstawiciele polskiego rządu z premierem Mateuszem Morawieckim na czele, czołowych polityków i parlamentarzystów różnych opcji, głównie z państw Europy Wschodniej, szefów wielkich firm i przedsiębiorców, zaproszonych przedstawiciele światła nauki i innych gości, ponad 450 dziennikarzy. Sama lista zarejestrowanych uczestników paneli dyskusyjnych zawiera ponad 1700 nazwisk, z czego około 1/3 to osoby z zagranicy. Organizatorem Forum jest Fundacja „Instytut Studiów Wschodnich”, znana również z takich cyklicznych przedsięwzięć jak m.in. Forum Przemysłowe, Samorządowe, Inwestycyjne, Innowacji. Założycielem Fundacji jest Zygmunt Berdychowski, który kieruje pracami Rady Programowej Forum. Głównym partnerem Forum był Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, zaś Głównym Partnerem Merytorycznym – Szkoła Główna Handlowa. Wśród licznych partnerów instytucjonalnych jest m.in. Sejm Rzeczypospolitej, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów i Ministerstwo Spraw Zagranicznych, głównym partnerem medialnym jest Rzeczpospolita, natomiast partnerami strategicznymi zostali: KGHM, Grupa PKP, oraz Hotel Gołębiowski, w którym odbywały się sesje plenarne, panele dyskusyjne, spotkania i imprezy towarzyszące. Trzeba przyznać, że organizatorzy przygotowali bogatą ofertę wydarzeń kulturalnych i imprez rekreacyjnych, obejmujący koncerty, wystawy, pokazy filmów, promocje książek, spotkania, festiwal literacki oraz wycieczki. Forum było więc wielkim przedsięwzięciem logistycznym, przeprowadzonym w sposób bardzo sprawny, mimo utrudnień wynikających z konieczności zachowania procedur bezpieczeństwa. Uczestnicy Forum zakwaterowani byli w

hotelach rozrzuconych po całym mieście, połączonych z centrum konferencyjnym siecią komunikacji autobusowej.

Tegoroczna edycja Forum przypadła na szczególnie trudny okres dla krajów Europy Wschodniej, które nie uporały się jeszcze ze skutkami pandemicznego spowolnienia gospodarczego, a już muszą stawiać czoła problemom związanym z wojną na Ukrainie, w tym organizacji pomocy militarnej i humanitarnej dla walczącego z agresją kraju, zapewnienia własnego bezpieczeństwa militarnego i energetycznego, itd. Te nowe wyzwania zdecydowały o programie Forum, w którym bardzo wiele miejsca zajęła problematyka geopolityczna. Była ona obecna od samego początku Forum, którego pierwszym aktem była prezentacja „*Raportu Szkoły Głównej Handlowej i Forum Ekonomicznego 2022*”. Jest to dokument cykliczny, przygotowywany przez ekspertów SGH i Forum od roku 2018, sygnowany przez Rektora Piotra Wachowiaka oraz Zygmunta Berdychowskiego, podsumowujący zmiany gospodarcze i społeczne jakie zaszły w Europie Wschodniej¹. Dokument ten zawiera nie tylko wszechstronną analizę przemian jakie zaszły w naszej części Europy w ciągu roku, ale wskazuje kierunki działań na przyszłość. Główne tematy *Raportu* to pandemiczne spowolnienie gospodarcze, zróżnicowanie stóp inflacji, oraz problematyka sektora energetycznego (m.in. transformacja energetyczna, ceny energii). Silne geopolityczne aspekty miały też sesje plenarne w pierwszym dniu Forum, zatytułowane „Europa w obliczu wojny i jej konsekwencji”, oraz „Europa w obliczu nowych wyzwań”. Tematy poruszone przez uczestników sesji były w kolejnych dniach szczegółowo rozwijane w przeszło 400 dyskusjach panelowych, w których najważniejszymi tematami była wojna na Ukrainie i jej konsekwencje, kryzys energetyczny w Europie, kontrola opinii publicznej za pośrednictwem gigantów internetowych, oraz potrzeba silnego przywództwa w okolicznościach kształtowania się postpandemicznego ładu. Dyskusje zostały podzielone na siedemnaście grup tematycznych, przy czym w siedmiu z nich obecna była tematyka stricte geopolityczna. W grupie „Europa i świat” dyskutowano m.in. o relacji państw Europy Wschodniej z krajami tzw. „starej Unii”, o przyszłości Grupy Wyszehradzkiej, inicjatywy Trójmorza i Partnerstwa Wschodniego, rozważano dylematy cywilizacyjne i kwestie wojny kulturowej. W grupie tematycznej „Europa Karpat”, w kilku panelach

¹ Zarówno w *Raporcie* jak i podczas obrad Forum, konsekwentnie używano nazwy „Europa Środkowo-Wschodnia” na oznaczenie wszystkich krajów Europy Wschodniej, także tych, które ewidentnie zlokalizowane są w Europie Południowo-Wschodniej (np. Bułgaria).

debatowano nad konsekwencjami wojny na Ukrainie dla jej zachodnich sąsiadów, geopolitycznym znaczeniem TNT (Trans-European Transport Network), a także o równowadze między wartościami a realizmem w polityce. Kolejna grupa tematyczna to „Forum Bezpieczeństwa” w ramach którego zorganizowano debaty poświęcone m.in. wojnie na Ukrainie w aspekcie geopolitycznym, wojskowym i ekonomicznym, geostrategicznym następstwom tej wojny, kierunkom polityki zagranicznej w sytuacji wojny, perspektywom deficytu żywności, energii, oraz wojnie informacyjnej. Ten ostatni temat obecny był w dyskusjach, jakie toczono w panelach zorganizowanych w ramach „Forum cyberbezpieczeństwa”, gdzie debatowano także o dezinformacji, cyberatakach na infrastrukturę krytyczną oraz sposobach zwalczania cyberprzestępczości. Wielkim zainteresowaniem cieszyły się panele zorganizowane w ramach „Forum Energetycznego”. Podjęto na nich problem transformacji energetycznej, bezpieczeństwa energetycznego i dylemat tzw. zielonej energii. Pewnym zaskoczeniem dla części publiczności była konstatacja, że tzw. czysta energia (wiatrowa, słoneczna) okazuje się o wiele bardziej szkodliwa z punktu widzenia ekologii niż energia pozyskiwana ze spalania paliw kopalnych. Inna kontrowersja w tym temacie wynikła między dyskutantami optującymi za oszczędnością energii i wzrostem jej ceny, a ekspertami, którzy przekonywali, że wysokie ceny energii uczynią europejski przemysł nieopłacalnym, uzależniając nasz region całkowicie od dostaw z Chin i innych krajów, które w przeciwieństwie do Unii Europejskiej, nie aspirują do realizacji tzw. „celów klimatycznych”. Istotne tematy geopolityczne podejmowano również w ramach „Forum regionów” oraz „Forum ukraińskiego”, gdzie debatowano m.in. o narastaniu nierówności rozwojowych mimo realizacji kosztownych programów integracyjnych, problemach odbudowy gospodarki ukraińskiej, wyzwaniach migracyjnych związanych z wojną i strategicznym partnerstwem Polski i Ukrainy.

Tradycyjnym elementem Forum było wręczenie nagród konkursowych w kategorii Człowiek Roku oraz Firma Roku, co miało miejsce podczas wieczornej gali drugiego dnia Forum. Człowiekiem Roku, zgodnie z przewidywaniami został Prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski, a po laudacji wygłoszonej przez Marszałka Sejmu Ryszarda Terleckiego, wyróżnienie odebrał z rąk Zygmunta Berdychowskiego ambasador Ukrainy – Wasyl Zwarycz. Nagrodę dla Firmy Roku, po laudacji prof. Piotra Wachowiaka, rektora SGH, otrzymała Grupa Polsat Plus, jedna z największych grup medialno-telekomunikacyjnych w

Europie, zaangażowana także w rozwój rynku wodoru w Polsce i transportu korzystającego z tego paliwa.

Forum Ekonomiczne różni się pod wieloma względami od wielkich konferencji organizowanych przez instytucje naukowe. Przede wszystkim nie ma tam sesji referatowych, które stanowią największą część naukowych konferencji. W związku z tym nie ma na Forum możliwości publicznego wypowiedzenia kwestii nie związanych z ustalonym tematem i nie służących realizacji celu konferencji. Doskonała organizacja Forum implikuje również dyscyplinę czasową: nie ma możliwości przedłużania trwania poszczególnych paneli dyskusyjnych, ponieważ z racji ich wielkiej liczby, poszczególne pomieszczenia muszą być opuszczane przez panelistów w ustalonym czasie, by ustąpić miejsca uczestnikom następnych debat, zgodnie z programem. Zadaniem prowadzących dyskusje jest więc taka ich aranżacja, aby koniec nastąpił w odpowiednim momencie. Trzeba przyznać, że osoby odpowiedzialne za przebieg dyskusji panelowych dobrze sobie z tym problemem radziły, co umożliwiło sprawną realizację programu. Pod względem organizacyjnym jak i merytorycznym tegoroczne Forum Ekonomiczne stanowi niewątpliwie sukces. Z Karpacza popłynęło w świat przesłanie, które uwzględnia aktualne realia geopolityczne, przestrzega przed potencjalnymi zagrożeniami i wskazuje nowe kierunki rozwoju i działania polityczne, które Europa powinna zastosować.

Życząc Fundacji „Instytut Studiów Wschodnich” dalszej, również efektywnej działalności, warto też wskazać na pewne szczegóły, które rzucają się w oczy zwłaszcza uczestnikom konferencji i sympozjów o naukowym charakterze. Po pierwsze, siłą Forum jest to, że umożliwia ono spotkanie badaczy reprezentujących wiele dyscyplin z tymi, którzy wnioski z badań naukowych mogą wykorzystać w praktyce gospodarczej i działalności politycznej. Wpływ na wartość merytoryczną debat ma niewątpliwie struktura ich uczestników. Najliczniejszą grupą uczestników Forum są politycy, co też najbardziej rzuca się w oczy, gdyż wśród nich jest wiele osób powszechnie znanych, np. byli i aktualni przywódcy państw oraz politycy różnych partii często wypowiadający się w mediach. Drugą liczną grupą są przedstawiciele biznesu i organizacji pozarządowych, głównie prezesi, dyrektorzy i członkowie zarządów firm i instytucji. Wielokrotnie mniej jest przedstawicieli placówek naukowych, wśród których dominują eksperci, analitycy i doradcy reprezentujący nauki społeczne (politologia, ekonomia, socjologia). Bardzo nieliczni byli badacze z zakresu nauk przyrodniczych i technicznych, jeśli pominąć medycynę. Obecność specjalistów z zakresu

technologii niejednokrotnie pozwalała uczynić dyskusje bardziej merytorycznymi i wyjść w dyskusjach poza znane politykom hasła, podnosząc tym samym ich wartość. Deficyt technologów sprawił, że np. temat transformacji energetycznej nie został wyczerpany z uwagi na pominięcie technicznych problemów jakie niesie transformacja (np. problem magazynowania energii, który bardzo obniża efektywność popularnej w Polsce energetyki solarnej). Mała liczba ekspertów z zakresu technologii zaskakuje tym bardziej, że przecież jednym z tematów wiodących była transformacja energetyczna. Podobnie dziwić musi prawie całkowita nieobecność przedstawicieli wojska, skoro tak wiele uwagi poświęcono problematyce wojny i bezpieczeństwa militarnego.

Dominacja polityków wśród uczestników Forum wpłynęła także na styl wypowiedzi, który był o wiele bardziej łagodny, by nie powiedzieć „dyplomatyczny”, w porównaniu z dobrymi sympozjami naukowymi, których uczestnicy raczej zaostrzają swoje wypowiedzi, nie unikając kontrowersji. Podczas Forum kontrowersji nie brakowało, jednak nie były one eksponowane a często decydowano się je przemilczać (jeśli pominąć bezwartościowe spory między politykami przeciwnych opcji do jakich sporadycznie dochodziło). Tak się stało m.in. na debacie poświęconej przyszłości Trójmorza. Uczestnicy starali się zgodnie wykazać, że cele tej inicjatywy są zbieżne z celami Unii Europejskiej i że nie jest ona skierowana przeciwko nikomu. Zabrakło jednak pytania, czy równie przyjazne jest nastawienie Unii Europejskiej do inicjatywy Trójmorza, która w przypadku powodzenia zmieni sytuację geopolityczną, kwestionując obecną pozycję wiodących państw Unii. Podobnie na dyskusjach zorganizowanych w ramach Forum energetycznego nie rozstrzygnięto kontrowersji dotyczącej cen energii. Uczestnicy reprezentujący punkt widzenia Komisji Europejskiej przekonywali, że priorytetem jest transformacja energetyczna, której ubocznym skutkiem będą bardzo wysokie ceny energii, podczas gdy inni uczestnicy (zwłaszcza zaproszeni eksperci reprezentujący instytucje badawcze, tacy jak Barbara Juszczyk – dyrektor Instytutu Metali Nieżelaznych w Gliwicach), wskazywali na nieuniknione tragiczne skutki gospodarcze tzw. polityki klimatycznej. Otwarte kwestionowanie naukowych podstaw tej polityki było udziałem bardzo nielicznych uczestników (należy do nich prof. Gwythian Prins z London School of Economics), których wypowiedzi nie były podchwytywane w dyskusji, by nie zakłócić przyjemnego nastroju porozumienia i współpracy. Chociaż dyskusje stanowią główny element Forum, uczestnicy bardzo

często odczuwali niedosyt spowodowany tym, że tylko sporadycznie pozwalano wypowiadać się osobom z sali. W większości przypadków głos zabierali wyłącznie zarejestrowani paneliści. Ponieważ po zakończeniu debat byli oni często rozchwytywani przez dziennikarzy i zainteresowanych uczestników, nie wszyscy byli w stanie przedstawić swoje uwagi do tez postawionych w trakcie debat. Tymczasem wśród publiczności przysłuchującej się dyskusjom było wiele kompetentnych osób, których twórcze myśli powinny mieć szansę na ujawnienie. Bez umożliwienia komunikacji między panelistami a słuchającymi, debaty nie tylko pozwalają na wymianę idei, ale także są miejscem ich ogromnego marnotrawstwa. Dowodem tego są liczne rozmowy z przypadkowo napotkanymi uczestnikami Forum. Być może w kolejnych edycjach Forum, Organizatorzy postarają się o redukcję tego marnotrawstwa, które jest nieuniknione, ale być może, mogłoby zostać zredukowane poprzez stworzenie kanałów komunikacji między uczestnikami, mimo utrudnień spowodowanych ochroną danych osobowych.

Dominantą tegorocznego Forum była tematyka związana z wojną na Ukrainie, co jest zrozumiałe, jeśli uwzględnić jej geopolityczne skutki, a zwłaszcza wpływ na gospodarkę. Wzmacnianie wschodniej flanki NATO koliduje w oczywisty sposób z wizją budowy niemiecko-francuskiego bieguna geopolitycznego, wykazując ułomność zachodnioeuropejskiej polityki energetycznej i niemieckiego pojmowania bezpieczeństwa międzynarodowego. Stwarza to szansę na wzrost znaczenia Polski na arenie międzynarodowej i wzmocnienie jej wpływów geopolitycznych w Europie Wschodniej. Takie jest główne geopolityczne przesłanie tegorocznego Forum Ekonomicznego. Istotność geopolityki we współczesnym świecie została należycie doceniona przez Radę Programową, która zaprosiła do udziału w Forum m.in. przedstawicieli Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, a także Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego. Dziękując za zaproszenie wyrażamy nadzieję, że zainicjowaną współpracę będziemy kontynuować.

Witold J. Wilczyński